

Hver dag teller!

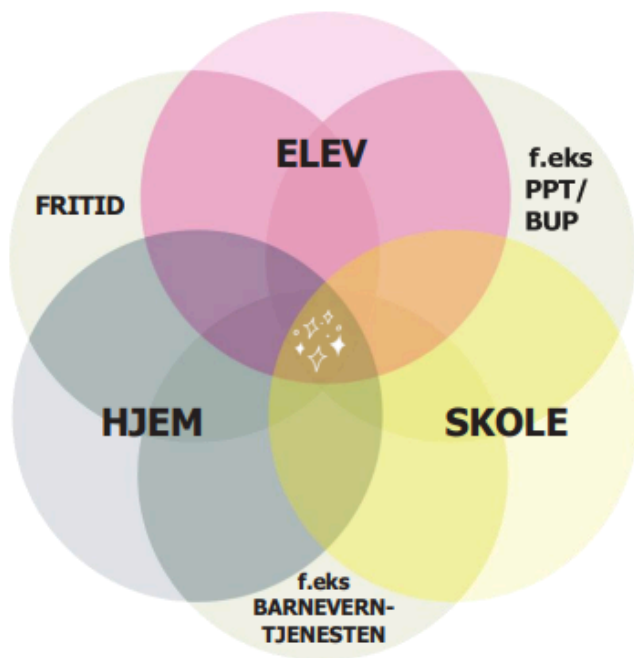


Hver dag teller! – Informasjon om skolens arbeid og bakgrunnstenkning i saker om alvorlig skolefravær

Skolens mål er å skape tillit hos både foresatte og barn som befinner seg i en utfordrende livssituasjon. Vi er klar over at det kan være vanskelig for foresatte å ha tillit til skolen når barnet viser stor motvilje mot å dra dit. Derfor ønsker vi å bruke dette informasjonsskrivet til å vise at vi står sammen om å finne en løsning, og at det er avgjørende at alle involverte drar i samme retning. Vår tilnærming til problemet er basert på forskning og verdifulle erfaringer fra skolehverdagen.

Introduksjon

I Gjesdalskolen forstås alvorlig skolefravær fra et helhetlig, systemisk perspektiv. Det vil si at alvorlig skolefravær forstås som en sammensatt (flere årsaker) problemstilling.



Figur 1: Et helhetlig perspektiv på alvorlig skolefravær.

I midten av "blomsten", der alle kronbladene møtes, plasseres skolefraværet.

I kronbladene ligger både opprettholdende årsaker til fraværet *og* løsningen på fraværet, nemlig et samarbeid mellom eleven, foresatte og skole med støtte fra hjelpeapparatet rundt.

Modell basert på: Marit Tørstad, 2010

For å lykkes med å hjelpe barnet tilbake til skolehverdagen er det avgjørende at tiltak blir satt i gang i alle kronblader i figuren over: hos barnet, i hjemmet og på skolen. Det kan være nødvendig å få hjelp fra andre instanser for å få til dette. Eksempler på hjelpeinstanser er helsesykepleier, PPT, barneverntjenesten, familiesenteret, BUP, STATPED med flere. Det er viktig at alle parter – barnet, foresatte, skole og hjelpeapparatet, bidrar til en løsning ved å ta sin del av ansvaret.

Framtidstro og pågangsmot smitter og er helt nødvendig. I arbeid med elever som strever med nærvær kan det være krevende å holde på framtidstro og pågangsmot, og det er derfor viktig å være bevisst hvor avgjørende dette er for å lykkes.

Jo Magne Ingu (2016) viser til forskning som peker på at for hver dag som går, øker mengden risikofaktorer som gjør det vanskeligere å komme tilbake på skolen, med andre ord: Hver dag teller!

Dette understreker hvor viktig holdningen om at barnet skal på skolen fortest mulig og være der mest mulig er. Det er til elevens beste, selv om eleven for eksempel er plaget av angst og/eller depresjon. Du blir ikke mindre engstelig eller trist av å være hjemme. Det er mye god behandling i å ta hverdagen tilbake og å utsette seg for det du er redd for.

Årsaker til skolefravær

Verken skolevegring eller alvorlig skolefravær er en egen diagnose eller funksjonsbeskrivelse i seg selv. Skolefraværet er et symptom på at noe er vanskelig. Det kan være flere årsaker til at enkelte barn utvikler høyt skolefravær og problematikken er som regel sammensatt. Vi vet at årsakene til alvorlig skolefravær som krever tiltak er både individuelle, relasjonelle og miljøavhengige og ofte kan ikke årsakene skilles tydelig fra hverandre.

Det er flere *individuelle* forhold som kan føre til at barn synes det er vanskelig å komme til og/eller være på skolen. Det kan for eksempel være angst, opplevelsen av stress/press, spiseforstyrrelser eller lærevansker. *Relasjonelle årsaker* til at barn utvikler alvorlig skolefravær kan for eksempel være mobbing på skolen, tap av venner, samspillsvansker i familien eller på fritiden. Det kan også handle om manglende relasjoner til voksne på skolen.

Miljømessige årsaker kan for eksempel være mangel på tilrettelegging på skolen, uro i klasserommet, hyppig utskiftning av personale på skolen, skilsmisser eller dødsfall i nær familie eller flytting. Forfatter Sara Eline Eide (2021) trekker frem at skolehverdagen til elever som strever består ofte i nederlagsfølelse, skamfølelse, manglende mestningsfølelse og opplevelsen av å falle utenfor.

Dette er kun noen få eksempler, som er trukket frem for å vise at det kan være mange årsaker til at barn strever med nærvær. Som regel er det flere årsaker samtidig (sammensatt) eller kanskje begynte det med én årsak - og så handler det etterhvert om flere ting. Det er ikke alltid så lett for barn å fortelle hva som er vanskelig, og det er ofte at årsakene er litt diffuse.

Her er noen flere eksempler på årsaker som kan bidra til skolefravær på flere nivåer:

- **Individ:** nevroutviklingsforstyrrelser, traumer, psykiske eller fysiske lidelser, rusproblematikk, lærevansker, m.m.
- **Familie:** konflikter i familien, manglende struktur, sykdom, dysfunksjonell kommunikasjon, endringer i familiesituasjon, vold eller rusmisbruk, m.m.
- **Sosialt:** problemer i vennerelasjoner/ mangel på venner, mangel på tilhørighet, mobbing, m.m.
- **Skole:** hyppig lærerbytte, høyt lærerfravær, manglende struktur og forutsigbarhet, dårlig klassemiljø, ikke tilpasset opplæring, m.m.
- **I lokalmiljøet:** subkulturelle trender og holdninger til skole, nærmiljø med lite rom for annerledeshet, m.m.
- **Samfunnsmessige og kulturelle forhold:** sterkt fokus på prestasjon, «generasjon prestasjon», føringer for fellesskolen m.m.

Utløsende og opprettholdende faktorer

Utløsende faktorer er det som gjør at barnet først begynte å få fravær/ årsaken til skolefraværet. Opprettholdende faktorer er det som gjør at det nå er vanskelig(ere) å komme på skolen. Det er ikke alltid slik at årsaken til at en elev først begynte å få skolefravær er grunnen til at de nå ikke er på skolen. Et eksempel på dette kan være at et barn var hjemme lenge på grunn av sykdom (utløsende faktor). Når barnet kommer tilbake, føler hen seg ikke del av det sosiale lenger og klarer ikke hekte seg på det faglige (oppretholdende faktorer).

Det kan være gode grunner til at barnet strever med å delta på skolen, men fraværet i seg selv er en risiko og bør minimeres mest mulig. Nye rutiner i hjemmet kan etterhvert bli en opprettholdende faktor i seg selv, fordi barnet blir vant til hverdagen hjemme og tanken om skolen kan bli mer og mer fremmed og skummel.

Dataspill/gaming og sosiale medier kan også være opprettholdende faktorer, fordi det gir innhold i hverdagen hjemme. For noen kan også internett (som sosial arena) være en grunn til å bli hjemme (Friberg, 2015). Det bør være skolearbeid bolkvis gjennom fraværsdagen mer enn bare ukens lekser, som kommer i tillegg.

Det er viktig å presisere at opprettholdende faktorer hjemme, som for eksempel gaming, ofte bidrar til at elever opplever mestring og føler at de har verdi. Dersom barnet ikke opplever mestring og verdi på skolen, er det viktig å gradvis få barnet tilbake til skolen slik at de etter hvert kan oppleve både mestring og verdi der. Hvordan man skal tilrettelegge basert på kartlegging av opprettholdende faktorer, må alltid ta utgangspunkt i en vurdering av barnets beste.

Hver dag teller! Figur 2 viser hvordan flere opprettholdende faktorer over tid skaper en «ond sirkel» - som gjør det vanskeligere og vanskeligere for barnet å komme tilbake på skolen. Det å være borte fra skolen over tid gjør at eleven ikke inkluderes i det sosiale på skolen og ofte blir hengende etter med skolearbeidet. Barnet får heller ikke avkreftet eventuelle negative tanker om det å være på skolen. «Den onde sirkelen» tydeliggjør viktigheten av å få eleven tilbake på skolen raskt. For hver dag som går øker mengden risikofaktorer som gjør det vanskeligere å komme tilbake på skolen (Ingul, 2016). Med andre ord: Hver dag teller!



Figur 2: "Den onde sirkelen" ved alvorlig skolefravær

Den danske fraværskforskeren Frederikke Knage (2021) trekker frem at selv om fravær, sett fra skolens og foreldrenes perspektiv, er et problem, kan det fra barnets perspektiv forstås som løsningen på et problem. Altså, det vi voksne ser på som selve problemet kan faktisk være løsningen på noe vanskelig for barnet. Dette kan være et viktig perspektiv å ha med seg når man skal forsøke å forstå hvorfor det er vanskelig å være på skolen for noen barn.

I tabell 1 er det samlet ulike risiko- og beskyttelsesfaktorer som knyttes til utvikling av alvorlig skolefravær. Kan vi øke beskyttende faktorer, og redusere risiko så er vi med å forebygge skolefravær og fremme helse, trivsel og læring

Tabell 1: Risiko- og beskyttelsesfaktorer (se også del 1.5: tidlige tegn på alvorlig skolefravær)

Elev	
<i>Risikofaktorer:</i>	<i>Beskyttende faktorer:</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Eleven har en psykisk sårbarhet • Eleven har en innagerende adferd • Eleven har prestasjonsangst • Eleven har bekymringer for andre ting enn skole • Eleven har lære vansker • Eleven har lav sosial kompetanse • Eleven opplever lite mesting og verdi på skolen 	<ul style="list-style-type: none"> • Eleven har et positivt selvbilde • Eleven har gode sosiale relasjoner på skolen – minst én god venn • Eleven mestrer det skolefaglige • Eleven har fritidsinteresser/ aktiviteter
Familie	
<i>Risikofaktorer:</i>	<i>Beskyttende faktorer:</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Psykiske lidelser hos foresatte • Samspillsvansker i familien • Endrede familiesituasjoner • Manglende grensesetting • Foresatte med egne negative erfaringer knyttet til skolen 	<ul style="list-style-type: none"> • God psykisk helse hos foresatte • Godt samarbeid mellom foresatte og skole • Familiens støtte i sosiale nettverk • Tydelig grensesetting
Skole	
<i>Risikofaktorer:</i>	<i>Beskyttende faktorer:</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Mangelfulle rutiner for registrering og håndtering av fravær • U hensiktsmessig håndtering av, og holdninger til, fravær • Dårlig klasse- og læringsmiljø • Mobbing • Lite kontinuitet i opplæringen – høyt lærerfravær • Lav kompetanse om barns psykiske vansker 	<ul style="list-style-type: none"> • Gode fravær rutiner • God klasseledelse • Velfungerende, tilpasset opplæring • God relasjon mellom lærer og elev • Godt samarbeid mellom foresatte og skole • God informasjonsflyt ved overganger • Gode rutiner og handlingsplaner for å gripe inn ved høyt fravær • Tidlig involvering av andre instanser

Hva kan vi gjøre?

Tiltakssirkelen er utarbeidet av Anneli Otnes (2016). For hver sirkel leter man etter ressurser og risiko. Modellen kan brukes ved alle alvorlighetsgrader av fravær. Hensikten er å finne små tiltak som øker eller opprettholder ressursene og/eller små tiltak som minsker risiko. Noe av det som presiseres når det gjelder tiltak her er at man må tenke prinsippet "alle bekker små" og ikke vente på et eller to revolusjonerende tiltak. Alle deltakerne i møtet skal gå ut av møtet med tiltak, små eller store, som de skal utføre frem til neste møte.



Kilde: Tiltakssirkelen, Anneli Otnes (2016)

Avslutningsvis er det viktig å understreke at en felles forståelse er et nødvendig grunnlag for å lykkes i å forebygge og snu alvorlig skolefravær. Det er også av stor betydning at barnet, skolen, familien og hjelpeapparatet er bevisst sine holdninger til problematikken. Vi vet at felles holdninger er avgjørende for å lykkes.

Kildehenvisning

Nittedal kommune - Hver dag teller, veileder 2023